

CONCEPT VERSLAG VAN DE OPENBARE VERGADERING VAN DE IPC op 3 maart 2008

(formele vaststelling tijdens de IPC vergadering in juni)

1. Opening/mededelingen van de voorzitter

De **voorzitter** opent met een woord van welkom de openbare vergadering, in het bijzonder de heren Barnard en Devoldere.

2. Wat kan en mag men van de Taalunie verwachten?

De heer **Barnard** spreekt zijn erkentelijkheid uit voor de uitnodiging. Hij gaat ervan uit dat men open staat voor suggesties. In zijn artikelen in de media heeft hij de roede niet gespaard. De Taalunie is vrouwelijk en hij beschouwt zich in dat verband als een teleurgestelde minnaar. De Taalunie verschuilt zich in reactie op zijn artikelen namelijk achter de constatering dat taal nu eenmaal verandert. Letterlijk: als je iets levends bevriest, gaat het dood. De heer Permentier is een taalkundige en is derhalve dol op veranderingen: als het volk massaal een bepaalde taalfout begint te maken, staan taalkundigen verrukt toe te kijken zoals ouders bij hun spelende kinderen.

De heer Barnard gebruikt echter de moedertaal met uiterste zorgvuldigheid als grondstof voor literatuur en is derhalve voor taalkundigen niet interessant. Dit is stof voor letterkundigen. Iedereen weet dat letterkunde geen wetenschap is, daar die van subjectiviteit aan elkaar hangt. Wat de heer Permentier en mevrouw Van den Bosch als een vanzelfsprekendheid poneren, is in werkelijkheid een ideologisch standpunt. Hun interpretatie van de opdracht van de Taalunie baseren zij op een verder niet ter discussie gestelde ideologie van de ongecontroleerde taalverandering. De door hem aangeroerde angst van de Taalunie voor normering leidde tot de uitspraak: als taalpolitie is de Taalunie geen knip voor de neus waard.

Natuurlijk verandert taal. Hij wil evenwel de mogelijkheid en de wenselijkheid verdedigen van een taalontwikkeling die zich niet losmaakt uit de traditie die deel blijft uitmaken van een taalcontinuüm. Dit is geheel iets anders dan een pleidooi voor een taalpolitie. Zelfs zwarte jeugd in de Amerikaanse binnensteden die codetaal gebruikt, leest Romeo en Julia, een 400 jaar oude tekst in Elizabethaans Engels. De Engelstaligen hebben natuurlijk geen last van het overmatig gebruik van Engelse woorden. Hun taal lijdt eronder dat die dagelijks bijzonder slecht wordt gesproken en geschreven door miljoenen anderstaligen.

In het artikel in NRC Handelsblad wordt naar het Frans verwezen. Franstalige tieners lezen wel Molière. In 1970 werd er echter geen woord "Vondel" op zijn school gelezen; dat moest hij zelf ontdekken. Aan studenten van de Antwerpse toneelschool heeft hij moeten uitleggen hoe het vers in een renaissance-toneeltekst in elkaar zit, omdat de leraren daartoe nu niet meer in staat zijn. Dit is een voorbeeld van het doorbreken van een taalcontinuüm.

Dit is niet het uur om af te breken, maar om op te bouwen. Daartoe doet hij de volgende vier voorstellen, die nadere uitwerking verdienen. 1. Knoei niet

meer aan de spelling en berg het plan voor een evaluatie op. Geen enkele spellingverandering heeft namelijk geleid tot minder spelfouten en alle wijzigingen hebben de meeste mensen alleen maar onzeker gemaakt. Bovendien hebben de wijzigingen in hoge mate bijgedragen aan de vervreemding van het geschreven erfgoed. Wie de spelling blijft wijzigen, verandert de schriftelijke erfenis op den duur in een hoop potscherven.

2. Tegenwoordig is de afgrijselijke, door niemand ter discussie gestelde trend om klassieke kinderboeken te "hertalen". De schrijver van De Scheepsjongens van Bontekoe moet zich hebben omgedraaid in zijn graf toen de uitgeverij bij de lancering van de film een "hertaalde" editie op de markt bracht. Zoiets is alleen maar mogelijk in een cultuur die ineenkrimpt zodra iemand het woord "klassiek" in de mond neemt. Bij een vergelijking van de hertaling met het origineel heeft hij geconstateerd dat het bevattingsvermogen van erg domme tienjarigen werd neergehurkt. Het oordeel van zijn kinderen na eenzelfde vergelijking was vernietigend voor de uitgeverij van de hertaalde versie. Daarom stelt hij voor dat de Taalunie nadenkt over de mogelijkheid om uitgeverijen te assisteren bij het bezorgen van edities van klassieke kinderboeken. Dat blijft redelijk overzichtelijk, want zo veel klassieke kinderboeken zijn er niet in de Nederlandse taal. Nagedacht kan worden over bijvoorbeeld het opnemen van een zo beperkt mogelijke woordenlijst in zo'n boek met een voor kinderen bestemde inleiding, alsook financiële steun. Dit voorstel dient ook nader uitgewerkt te worden.

3. Een zo collectief mogelijke notie van het Nederlands als cultuurtaal van Nederland en Vlaanderen, zonder Suriname uit te sluiten. In dit licht moet er iets gebeuren aan de krankzinnige ondertiteling op de televisie. Die is buitengewoon schadelijk. Nederlanders worden bevestigd in het pedante vooroordeel dat Vlamingen per definitie iets schattigs brabbelen wat Vlaams heet. Die gedachte kan echter niet binnen het streven van de Taalunie vallen. De Vlamingen worden op hun beurt bevestigd in hun neiging om geen moeite te doen, een taal te spreken die buiten hun dorpskom ook nog verstaanbaar is. Bovendien ontslaat het ondertitelen met name de Vlaamse televisie van de verplichting om series in het Nederlands te vervaardigen. Het gaat hierbij niet om het streekaccent van soapacteurs, maar om regelrecht dialect, dat straks in de overige Vlaamse provincies ondertiteld zou moeten worden, althans als het om Antwerps gaat. Dat alles draagt bij tot het provinciaal en dus klein houden van mensen en is bijgevolg allerm minst onschuldig. Hoe kan de Taalunie hier iets aan doen, zonder die gevreesde politierol te vervullen? De Taalunie zou ten minste met de omroepen kunnen gaan praten. De Taalunie zou haar ministers (maar liefst vier ministers moeten af en toe naar de Taalunie luisteren) kunnen aanspreken op hun verantwoordelijkheid; zij zou een te publiceren onderzoek kunnen verrichten waaruit zal blijken dat vrijwel geen hond een probleem heeft om elkaars series te verstaan. De Taalunie zou ook een conferentie met scenarioschrijvers en acteurs kunnen beleggen. Alles bij elkaar zou de Taalunie een klimaat kunnen creëren waarin het als onzinnig en zelfs beledigend overkomt, wanneer kleine afwijkingen van de eigen standaard als onoverkomelijk voorgesteld worden. Net als bij de hertaalde kinderboeken, gaat het hierbij au fond om de pedagogie van de veronderstelde domheid. In het Engels is zoiets absoluut ondenkbaar. Het is een keer gebeurd: toen de film "Trainspotting" in Schots dialect in Amerika uitkwam, werd dat ondertiteld. Toen stak er een storm van protest op, ondanks dat de Amerikanen grote moeite hadden om dat Engels te verstaan. De gedachte was: je ondertitelt geen Engels.

4. Natuurlijk pleit hij niet voor het verbieden van nieuwe en vooral Engelse woorden, maar wel voor het zo populair mogelijk helpen maken van het Nederlands onder jongeren. Deze categorie is immers buitengewoon modebewust. In de vermeende rebellie tegen hun ouders, die altijd de baas willen spelen, zijn jongeren willoze slachtoffers van veel ergere bazen en dus van de taal van die bazen, namelijk het Engels. Meent de Taalunie soms dat de populariteit van het Engels en de neoliberale ideologie niets met elkaar te maken hebben? In dat geval bezit de Taalunie de engelachtigheid van een koorknaap. Een mogelijkheid om het Nederlands onder de jeugd "cooler" te maken, is een Vlaams-Nederlandse op televisie en op internet gepresenteerde competitie van zelf geschreven Nederlandstalige popliedjes. Via scholen kan aan die competitie worden meegedaan. Een thema kan de vraag zijn waarom Nederlands "cool" is. Ongetwijfeld weet de Taalunie nog tientallen betere mogelijkheden. Daarvoor is het van belang dat het Nederlands als onderwijstaal wordt versterkt.

Er bestaat een zekere juridische bescherming van het Nederlands, onder meer via het Taalunie-verdrag. Het Nederlandse ministerie van Onderwijs en Wetenschap steunt echter de ontwikkeling van het tweetalig lager en middelbaar onderwijs. Uit informatie blijkt dat inmiddels op 54 basisscholen en 80 middelbare scholen Engels naast Nederlands als onderwijstaal gevoerd wordt, om maar te zwijgen van de universiteiten. Dit is het gevolg van verkeerd begrepen kosmopolitisme. Natuurlijk moet iedereen zo goed mogelijk het hedendaagse Latijn kennen naast Frans en Duits. De indruk bestaat dat die talen in Nederland aan het uitsterven zijn. Daardoor wordt de wereld wel erg eenzijdig.

Een cultuur kan alleen maar echt interessant zijn als die zichzelf is. Wat is het nut van het naar Nederland of Vlaanderen lokken van buitenlandse studenten, als die terecht komen in iets wat niet typisch is voor de cultuur? Die studenten kunnen dan net zo goed thuis blijven. In dit verband is de lectuur van Johan Huizinga aan te bevelen, die wereldberoemd is geworden door in het Nederlands geschreven boeken.

Onlangs begint ook Vlaanderen het gevoel te krijgen dat het in het kader van de vaart der volkeren zijn eigenheid op universitair niveau moet opofferen. Aldus komt men bij de situatie van het begin van de vorige eeuw, toen kardinaal Mercier in Vlaanderen de beruchte woorden sprak dat een Vlaamse universiteit niet kon bestaan, omdat Vlaams geen taal was waarin wetenschap bedreven kon worden. In diezelfde tijd wonnen Nederlandse wetenschappers overigens Nobelprijzen met in het Nederlands verricht werk.

De precieze verhouding van de Taalunie met de diverse ministeries van onderwijs is niet bekend. Wel is bekend dat de Taalunie de mogelijkheid heeft om deze kwestie op ministerieel niveau als zodanig aan de orde te stellen. Het is voor een buitenstaander moeilijk te beoordelen op welke wijze de Taalunie het beste druk kan uitoefenen. Natuurlijk zullen in dit kader enquêtes tot de mogelijkheden behoren, alsook onder andere conferenties, werkgroepen, oproepen en samenwerking met kranten. Politici zijn tenslotte gevoelig voor het oordeel van het electoraat; niets weerhoudt de Taalunie ervan om via de elite met het electoraat in overleg te treden. Natuurlijk is hij altijd bereid om hierover verder van gedachten te wisselen.

De heer **Devoldere** is als hoofdredacteur van Ons Erfdeel in de geschiedenis van de Taalunie gedoken. De totstandkoming van de Taalunie is mede in Ons Erfdeel voorbereid. In 1977 is door zijn voorganger een artikel geschreven met als titel: ontwerp voor een Nederlandse taalunie, een lichtpunt. Nadat het Taalunie-verdrag in september 1980 is ondertekend, is een fundamenteel stuk geschreven

door Johan Flerackers, de Vlaamse architect van dat verdrag: de Nederlandse Taalunie, een verantwoording. Het jaar 1980 was niet alleen een beginpunt, maar ook een eindpunt, een consecratie van een droom, vooral in Vlaanderen. Tijdens het proces van de langzame emancipatie van Vlaanderen in de Belgische staat is het Nederlandse taalkundige en culturele model heel lang nodig geweest.

In artikel 1 van het Taalunie-verdrag staat dat het doel van het verdrag is/was de integratie te bevorderen van Nederland en de Nederlandse cultuurgemeenschap in België op het gebied van de Nederlandse taal en letteren in de ruimste zin. De geschiedenis, die natuurlijk doordendert, heeft deze hooggestemde doelstelling voor een deel ingehaald. In de loop van de jaren tachtig is "integratie" geruisloos verdwenen, als het ging om de samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland. Integratie is vervangen door samenwerking, wellicht een concreter en realistischer paradigma.

Intussen stond de wereld ook niet stil. Destijds ging het nog over de Nederlandse taal en letteren in de ruimste zin. Sindsdien zijn er literaire fondsen in Nederland en Vlaanderen bij gekomen. In 1995 is de Commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland opgericht. Het is dus een heel dichtbevolkt veld geworden. Wat is intussen veranderd in de houding Noord-Zuid tegenover het Nederlands? Voor Vlamingen is taal zo gevoelig dat zij er vaak verkrampt door geraken; voor Nederlanders is het Nederlands zo vanzelfsprekend dat zij er vaak onverschillig mee omspringen. Deze grondhouding werkt door in de visie op wat Nederland en Vlaanderen bindt en moet blijven binden: het Nederlands. Als men zegt dat hij Vlaams spreekt, wordt de heer Devoldere boos; nu voert dus de Nederlandstalige Belg het woord, de Vlaming voor wie taal nooit vanzelfsprekend is.

Het Taalunie-verdrag is in 1980 langs Belgische zijde heel correct ondertekend door minister Charles Ferdinand Nothomb, een zwierige Waalse landjonker. Deze intergouvernementele instelling is uniek, maar onvermijdelijk sluipt daar een zekere bureaucratisering in. Toen de Taalunie in 2000 twintig jaar bestond, is er iets belangrijks gebeurd: in Gent was een conferentie georganiseerd over taalbeleid en taalvariatie. De toenmalig algemeen secretaris en Vlaming, de heer Koen Jaspaert, zei: wij moeten af van de monumentenzorg en wij moeten het Nederlands beschouwen als een instrument van communicatie. Het beleid werd toen toegespitst op de taalgebruiker en de consument van literatuur. Het is duidelijk dat de hooggestemde idealen uit de beginperiode op de achtergrond kwamen. "Integratie" was al lang verdwenen en het woord "uitstraling" werd een beetje verdacht. Het begrip "taalvariatie" kwam in de plaats van "monument" van de gemeenschappelijke standaardtaal als ideaal. Toen was al een zekere koudwatervrees te ontwaren voor het begrip "status" (een monument heeft status). Voorgesteld wordt om daarvoor het begrip "zorg" te gebruiken. Taal heeft namelijk zorg nodig.

De taalgebruiker stond dus centraal. Dat is niet slecht, maar niet vergeten mag worden dat de taal altijd blijft bestaan buiten de taalgebruiker: als ik doodga, zal de taal die ik heb geleerd mij overleven. Iedereen die schrijft, weet dat je de taal nooit echt bezit. Taal is dus meer dan degene die de taal gebruikt; er is een continuüm, een traditie waarmee men met zorg moet omgaan. Hij mist soms enig voluntarisme; een volutarist is iemand die zijn wil voor werkelijkheid houdt. De heer Devoldere citeert in dit verband Willem van Oranje, de stichter van Nederland, die vooral Frans sprak.

Hij roept de Taalunie op om geen koudwatervrees te hebben voor taalbeleid, iets wat niet gelijk is aan taalpolitie. Natuurlijk is taal geen onbeweeglijk lichaam en natuurlijk evolueert taal. Hij gelooft echter wel in

sturing. Hoe is standaardisering van een taal namelijk tot stand gekomen? Hij wijst op de rol van de Statenbijbel. In Vlaanderen kan pas sinds 1930 aan standaardisering gewerkt worden. Standaardisering kan worden afgedwongen, opgelegd. Dit is niet zo slecht en zelfs niet antidemocratisch. Hij verwijst naar het jacobinisme in Frankrijk. De meeste Fransen zijn hierdoor namelijk in staat om zich in behoorlijk Frans uit te drukken.

Bij talen gaat niets vanzelf. Twee serieuze opvattingen, tradities over taal zijn te vinden in het boek *Overeind in Babel*. De ene, die romantisch genoemd kan worden, beweert dat een taal direct een uitdrukking is van een werkelijkheid, een ordening, interpretatie van de dingen. Daarmee wordt het denken, het voelen en het waarnemen aangestuurd. De andere opvatting beschouwt taal eerder als een gewaad van het denken, dus los van de inhoud, als een instrument van communicatie. Hij staat voor de eerstgenoemde opvatting, traditie. Alle discussies over taal hebben overigens te maken met deze twee tradities. Hij pleit voor de eerste traditie. De taal blijft de eerste manier om de wereld te leren kennen. Daarom is hij voorstander van taalrijkdom, hoe problematisch die ook is. Daarom heeft elke taal het recht, respect te vragen voor zichzelf, als die het recht van andere talen evenzeer handhaaft.

Hij begrijpt de angst niet om een norm te stellen; alsof een norm niet democratisch zou zijn. Het is juist democratisch dat vooral het onderwijs in een samenleving bij het aanleren van een taal in alle situaties een norm stelt. Het moet alleen zo georganiseerd worden dat zo veel mogelijk mensen in staat zijn om die norm te halen. Het gaat om streven naar de norm; alle cultuur is streven, aldus Huizinga. Het begrip "streven" lijkt ondergesneeuwd; het is geen ramp als de norm niet gehaald wordt. Toch moeten alle inspanningen daarop wel gericht zijn. Sterker, pas dan kan men zich afwijkingen permitteren. Afwijkingen worden dus pas interessant, als er een norm is. Iemand heeft een standaardtaal omschreven als een dialect met een leger. Dat is een prachtige uitspraak; het is mooi als het leger een democratische vorm van geweld kan afdwingen. Nogmaals, iedereen is bepaald door zijn achtergrond. Talen staan tegenover elkaar in machtsverhoudingen; de macht wordt bepaald door het aantal sprekers, maar ook door status, prestige en culturele dominantie. Het Nederlands heeft in België lang moeten opboksen tegen het cultureel dominante Frans, vooraleer het zijn rechtmatige positie kon innemen als taal van de meerderheid. In wezen zijn die problemen in België territoriaal geregeld. Interessant is dat intussen het besef groeide dat het Frans geen wereldtaal meer is. Daarom hebben de Fransen het interessante beleid ontwikkeld van de *exception culturelle, diversité culturelle*. Het is dan ook terecht dat de Fransen mondiaal opkomen voor het recht op het maken van uitzonderingen, het recht op culturele diversiteit. In die zin zijn het objectieve bondgenoten. Hiermee wordt aangegeven dat niets vanzelfsprekend is, als het om talen gaat. Dit is dan ook een oproep tot actief, pro-actief voluntaristisch beleid, tot zorg voor een taal.

In dit verband een citaat uit de Taalnota, verleden jaar uitgebracht, van minister Vandenbroucke over het gebruik van het Nederlands en andere talen in het onderwijs in Vlaanderen: juist in een globaliserende omgeving is een actieve taalpolitiek ook in het onderwijs noodzakelijk. Daarbij wordt zelfs het woord "taalpolitiek" gebruikt. Zelf opteert hij voor de term "taalbeleid".

Enkele punten van zorg tot slot. Een neveneffect van de Vlaamse politieke en economische emancipatie is dat Vlaanderen niet meer zo sterk de behoefte voelt om de norm van het Noorden te volgen. Het probleem van Vlaanderen is dat intussen de standaardisering daar niet voltooid is. Misschien is Vlaanderen op weg naar een aparte taalnorm. Daarbij gaat het niet over het Belgisch

Nederlands, maar over de gesproken taal. In het kader van de aandacht voor variatie komt hij op voor het Belgisch Nederlands met zijn verrijking van het algemeen Nederlands lexicon. Het is belangrijk om naar buiten altijd eerder de eenheid te benadrukken dan het verschil, de variatie.

Graag ziet hij een actiever standpunt van de Taalunie, als het gaat om de "verengelsing". Iedereen weet dat Engels noodzakelijk is, maar niet voldoende. Eigenlijk is een pleidooi nodig dat de kennis het Frans en het Duits dient. Een pleidooi voor het Engels is dus niet nodig, want dat is sterk genoeg. Het zou ook een intellectuele verschraving zijn, wanneer meertaligheid gelijk wordt gesteld aan kennis van het Engels naast die van het Nederlands. De omgang met meertaligheid in de Unie is dan ook een voorwerp van uiterste zorg. Daarom moet een model ontwikkeld worden waarin men op alle niveaus respect vraagt voor het Nederlands, een respect dat moet samengaan met het respecteren van een taal van de anderen. Het kan niet anders. In België kan men zich bijvoorbeeld niet voorstellen dat de taal van Nederland niet is opgenomen in de Nederlandse Grondwet. Het zou een symbool van jewelste zijn, als dat zou gebeuren.

Bij een vorige evaluatie is de Taalunie erop gewezen dat zij zichtbaarder moet zijn. Dat moet niet verward worden met territoriumdrift. In dit verband wordt de subsidiariteit genoemd. De IVN (Internationale Vereniging voor Neerlandistiek) bestaat sinds 1970 en doet goed werk en was tot voor kort volledig gesubsidieerd door de Taalunie. Het zou wijs zijn, indien de Taalunie zou blijven werken met bestaande instellingen die goed werk verrichten. Het zou ook niet slecht zijn, als meer van dit soort vergaderingen belegd werden waarvoor Neerlandici van buiten het taalgebied uitgenodigd werden. Zij kunnen dan hun visie geven op de Taalunie. Men zweert bij projectsubsidies. Dergelijke instellingen en leerstoelen Nederlands in het buitenland kunnen projectsubsidies verkrijgen, als zij structureel voldoende stevig verankerd zijn. Kan er voor bepaalde grote leerstoelen in het buitenland geen nuchter en pragmatisch leerstoelenbeleid gevoerd worden? Deze meningen, ideeën en gedachten worden geuit in de wereld van de extramurale Neerlandici. Tevens blijven zij en hij kritische minnaars van dit prachtige orgaan, de Taalunie, gegroeid uit een mooie droom. De hoop wordt uitgesproken dat de Taalunie het visioen behoudt. Immers, zonder visioen verwildert het volk.

De **voorzitter** bedankt de heer Devoldere voor het gloedvolle betoog. Zij komt terug op de suggesties van de heer Barnard. De spelling is evenwel verdragsrechtelijk vastgelegd. Dit geldt ook voor de overige suggesties, zij het op een andere manier. Vertegenwoordigers van het Vlaamse en het Nederlandse parlement gaan in het verdragsrechtelijke verband van de Taalunie na wat gezamenlijk gedaan kan worden in aanvulling op het beleid van de eigen regeringen. Het thema is immers: wat kan en mag men van de Taalunie verwachten. Het gaat erom hoe men bij verschillende posities en achtergronden aankijkt tegen onder andere de oproep van de heer Devoldere tot een zo niet actieve taalpolitiek dan toch wel ten minste een actief taalbeleid en een actieve taalzorg. Dit geldt dus voor de relatie tussen het nationale gebeuren en wat men gezamenlijk mag, kan en wil doen. Nagegaan kan worden of de Taalunie hierin een stapje verder kan komen.

De heer **Schinkelshoek** merkt op met erg veel plezier naar beide inleiders geluisterd te hebben. Het was een vurig en hartstochtelijk pleidooi voor het Nederlands dat in alle gradaties tussen De Panne en Delfzijl en tot de

Noordzeekust gesproken wordt. Opgevoed in de taal van de Statenbijbel, was de taal van heer Barnard hem uit het hart gegrepen.

Beide betogen laten zien dat de delegaties samen, zij het in verschillende verantwoordelijkheden, zorg hebben voor het Nederlands. Het is groter dan Hollanders, Vlamingen, Gelderlanders en Brabanders bij elkaar opgeteld, zoals de heer Devoldere opmerkte. Het is de taal waarin iedereen is opgevoed, inderdaad onze moedertaal, en die moet worden doorgegeven. De heer Schinkelshoek herkent zich zeer in die filosofie.

De heer Schinkelshoek vraagt zich echter af of beide sprekers niet een te grote rol toedichten aan de overheid, of zij de sturingsmogelijkheden niet overschatten. De Statenvertaling dateert uit 1637 en sindsdien is er natuurlijk wel het een en ander veranderd in beide landen: meer fragmentatie, meer versnippering, meer ruis op de lijn, et cetera. Centraliseren is in deze tijd veel lastiger.

Hij vraagt zich af of er wel voldoende oog is voor de waarde van verscheidenheid, voor variatie. Hij proeft een pleidooi voor een desnoods met de knoet opgelegde eenheidstaal. Is dat reëel en is dat in deze tijd wel te realiseren?

In de verhouding tussen Nederland en Vlaanderen zijn sinds 1980 enkele dingen veranderd. Nederland heeft onvoldoende oog voor de schatten van de taal en dit slaat regelmatig om in een bepaalde onverschilligheid. Daarnaast is er een vorm van Vlaams particularisme, een bijna onvermijdelijk onderdeel van de Vlaamse emancipatiestrijd. Is het dan wel mogelijk om te komen tot een eenheidstaal?

De oproep tot een meer voluntaristische aanpak beschouwt hij als een oproep voor een activistischer taalpolitiek en belooft ernst te maken met de verankering van de Nederlandse taal in de Grondwet.

De **voorzitter** meent dat gezocht moet worden naar de juiste mix van verscheidenheid en eenheid in wat beide parlementen afzonderlijk doen versus wat gezamenlijk gedaan wordt in het verband van de Taalunie. Zij ervaart als immigrant die verschillen heel sterk als het gaat om de Nederlandse taal.

De heer **Caron** meent dat het hele betoog van de Schinkelshoek is gebaseerd op de aanname dat de norm zich ergens in het Nederlands bevindt. Maar wie bepaalt de norm en hoe moet die geëvalueerd worden?

Hij is het eens met de heer Devoldere dat in Vlaanderen een afschuwelijke tussentaal ontstaat en dat waakzaamheid geboden is.

De heer Caron kan ver meegaan met het betoog van de heer Barnard en vindt het zeer uitdagend om zijn voorstellen verder te onderzoeken. Er zijn echter verdragrechtelijke beperkingen en dat is erg lastig. Misschien moet het verdrag ter hand genomen worden, want als de uitdagingen onvoldoende kunnen worden opgepakt, schort er iets aan het kader waarin gewerkt moet worden. Hij pleit ervoor om dit aan te pakken. Bovendien wijst hij erop dat de Taalunie een weinig politiek omkaderde organisatie is geworden. Dat heeft enerzijds te maken met het Comité van ministers en de verhoudingen die daarin spelen, de diversiteit aan politieke gezindheden, de diversiteit van filosofische insteken en de steeds sterk wisselende samenstelling omdat verkiezingen in Vlaanderen en Nederland nu eenmaal niet tegelijkertijd plaatsvinden. De Taalunie moet meer politieke slagkracht krijgen. Sturing gaat zowel over de taal zelf als over de zorg voor de taal. Bepaalde hindernissen beletten die sturing en daarover moet goed worden nagedacht. De heer Caron heeft ook geen pasklare oplossing.

De vierde aanbeveling van de heer Barnard was een mooi voorbeeld van de problemen waarmee de Taalunie te maken heeft, namelijk het Nederlands in het onderwijs. De Taalunie mag daarover wel een mening formuleren, maar heeft geen bevoegdheden om beleidsmatig in te grijpen.

De heer Caron pleit voor een sterkere positionering van de Taalunie als orgaan. Hij wijst op het grote belang van de Taalunie voor de praktische toepassing van de Nederlandse taal. De Taalunie doet zeer belangrijk werk! Een aantal zaken moet echter sterker voor het voetlicht gebracht worden.

De heer Caron stelt dat in zijn geboortestreek, 18 km van Kortrijk, verschillende dialecten gesproken worden die hij allemaal beheerst. Hij heeft dat geleerd van zijn vader en moeder. De diversiteit van die vele dialecten is een rijkdom. Hoe moet daarmee worden omgegaan? Het centralistische taalbeleid van Frankrijk heeft inderdaad geleid tot de situatie dat men elkaar in heel Frankrijk en in de overzeese gebieden heel goed kan verstaan. Hoe verhoudt zich de rijkdom van dialecten met het belang van eenheid die zeker voor de evaluatie van de taal noodzakelijk is? Hoe moet worden omgegaan met die paradox?

De heer **Kalma** spreekt zijn grote waardering uit voor beide sprekers. Er viel zeer veel te genieten en het ging om relevante kwesties. Vooral de polemieken die de heer Barnard is aangegaan, blijkt zeer vruchtbaar te zijn. Inderdaad, wie kaatst, kan de bal verwachten.

Zegt de heer Barnard dat de Taalunie zich met verkeerde dingen bezighoudt en veel meer aandacht moet gaan besteden aan het normatieve, of zegt hij dat wat in praktische zin gebeurt, allemaal in orde is maar dat er iets mist?

De verhouding tussen eenvormigheid en verscheidenheid komt in beide betogen aan de orde. Welke afwijkingen vinden de sprekers belangrijk? Waar zit het belang van de verschillen en waartoe leidt dit?

De heer Devoldere sprak over de verschuiving in het denken en discussiëren over de Taalunie. Is minder nadruk op integratie alleen een kwestie van onverschilligheid, of gaat het om een meer principiële benadering?

Is hertalen van kinderboeken altijd verkeerd?

De heer Kalma vraagt zich af of het niet goed zou zijn om politieke betogen te ondertitelen en op die manier een normaal gebruik van de Nederlandse erin te hameren.

De verankering van de Nederlandse taal in de Grondwet is een belangrijk thema. In het kader van de voorstellen van de Nationale Conventie wordt begonnen met een discussie daarover. De vraag rijst wel wat de positieve verrijkende gevolgen daarvan zijn.

De heer **Verstreken** merkt op dat hij na de betogen van de heren Devoldere en Barnard de neiging had om te applaudisseren. Er zijn heel wat frisse en nieuwe ideeën naar voren gebracht en dat stemt tot dankbaarheid. Sturing van de taal is belangrijk, zowel voor mensen die in het veld werkzaam zijn, als voor politici. Taalbeleid is noodzakelijk en dat geldt ook voor taalpolitiek. Politici hebben hierin wel degelijk een rol.

De heer Verstreken heeft ook geen probleem met de suggestie van de heer Caron om de inhoud en de doelstellingen van de commissie opnieuw te bekijken en misschien zachte aanpassingen aan te brengen. Hij deelt de opvatting dat dialect een ongelooflijke charme heeft. Dialect wordt echter met uitsterven bedreigd. Het is noodzakelijk om dialecten te behouden. Het uitbrengen van dialectwoordenboeken moet zeker ondersteund worden.

Daarnaast is het ontzettend belangrijk dat iemand correct Nederlands kan spreken. In dezen is een zeer grote rol weggelegd voor het onderwijs. De heer Verstreken wijst erop dat hij tijdens het besloten deel gevraagd heeft of het mogelijk is een overzicht te krijgen van de wijze waarop de leerkrachten worden opgeleid, zowel in Nederland als in Vlaanderen. Hij meent dat daaraan het een en ander schort en nog veel werk aan de winkel is. Het is belangrijk dat iemand zowel correct Nederlands kan schrijven als spreken en dat laatste zo accentloos mogelijk. De basis daarvoor ligt in het onderwijs.

De heer Verstreken heeft ook problemen met het tussentaaltje. Hij deelt de opvatting van de heer Barnard over de krankzinnige ondertiteling in de media. In het Vlaams parlement zijn daarover vragen gesteld aan de bevoegde minister. Misschien moet een en ander opnieuw bekeken worden? Hier ligt een rol voor de politiek.

Het onderwerp conferenties met scenarioschrijvers zou aan de orde gesteld worden in de commissie cultuur van het Vlaamse parlement bij de jaarlijkse hoorzitting met het Vlaamse Audiovisuele Fonds. Het zo populair mogelijk maken van het Nederlands is zeker belangrijk. Er zijn veel creatieve mogelijkheden om de Nederlandse taal en de Nederlandse muziek te promoten.

Wat bedoelt de heer Devoldere met zijn opmerking over verengelsing? Doelde hij op de spelling, op de uitspraak of op beide?

De **voorzitter** merkt op dat de Taalunie graag wil bekijken hoe zij de door de heer Barnard aan de orde gestelde zaken kan inpassen bij de organisatie van bijeenkomsten en seminars. Het is echter een andere vraag of de politiek c.q. de overheid een en ander zelf moet sturen. In Nederland wordt al een tijdje gediscussieerd over de maakbaarheid van de samenleving. De heer Devoldere sprak over de verkramptheid vanuit de Vlaamse kant met de taal en over de onverschilligheid die in Nederland aan de dag wordt gelegd. Dat is inderdaad een verschil, maar er zijn grote verschillen in bestuurscultuur in Nederland en Vlaanderen. Nederland is een beetje wars van maakbaarheid en sturing van bovenaf. Er moet gezocht worden naar een goede mix tussen wat de afzonderlijke parlementen willen bereiken met de eigen regeringen en wat gezamenlijk kan en moet worden ondernomen. De voorzitter vraagt of de beantwoording van de vragen vanuit die invalshoek kan plaatsvinden, teneinde enigszins tot conclusies te komen.

De heer **Barnard** benadrukt dat hij weliswaar een ongeneeslijke romanticus is maar absoluut niet ervoor pleit om kunstmatig een soort Nederlands van 1930 ten eeuwigden dage te blijven spreken en schrijven. Het gaat om ontwikkelingen en variaties binnen een taalcontinuüm.

Variatie en diversiteit zijn wezenlijk voor iedere taal. Er bestaat inderdaad een gezonde spanning tussen dialecten en de standaardtaal. Iedere dialectspreker die opgroeit en op school de standaardtaal leert tegenover het dialect, zal dit als een verrijking ervaren. Max Frisch spreekt van: "Die Spannung zwischen Mundart und Schriftsprache". Dat is echter iets anders dan de tussentaal waarover Luc Devoldere sprak, waarover Geert van Istendael geschreven heeft en de heer Caron op alludeerde. Het is eigenlijk een soort uit luiheid en gemakzucht geboren nouveau-riche-taaltje uit de verkavelingen. Het is iets dat binnen België speelt en sommige van de hier aanwezige Nederlanders hebben geen idee wat dat precies betekent. In Vlaanderen kun je mensen sociaal plaatsen op basis van hun taalgebruik. Die mensen gaan wel naar goede scholen maar spreken soms vertaald Frans en worden daarop niet geattendeerd door hun

leraren of ouders. De heer Barnard benadrukt dat dit de taal is waartegen hij protesteert en dat hij niets heeft tegen dialecten. Er moet een gezonde spanning bestaan tussen de taal en hoe deze wordt gesproken door verschillende mensen. Het wordt echter iets anders als met ondertiteling de gedachte wordt gestimuleerd dat het twee verschillende talen betreft. Dat is een fatale ontwikkeling. Hij wil best een voorstel uitwerken hoe dit op de beste manier kan worden tegengegaan. Natuurlijk kan de commerciële Vlaamse televisie niet verplicht worden om niet te ondertitelen. In Quebec gebeurt dat wel. Je kunt een conferentie beleggen met scenarioschrijvers en acteurs en de kwestie publiek maken. Daarvoor is de Taalunie wel een vehikel.

De heer Barnard is niet voor het Jacobijnse model, hoewel hij af en toe met grote jaloezie naar Frankrijk kijkt, maar hij is wel voor het af en toe hanteren van zachte dwang. Soms is dat democratischer dan helemaal geen dwang.

Een van de problemen is dat de Taalunie onvoldoende naar buiten communiceert. Om historische redenen is de Taalunie een veel levendiger begrip in Vlaanderen dan in Nederland. Misschien is het een idee om iemand aan te trekken die de externe communicatie verbetert. De brochure bijvoorbeeld is veel te ambtelijk. De Taalunie is niet met verkeerde dingen bezig, maar kan veel meer doen.

De heer Barnard is niet voor het opleggen van een quota voor Nederlandse liedjes. Het moet uit de jeugd zelf komen.

Een hertaling is iets heel anders dan een vertaling. Je versnelt kunstmatig de natuurlijke veroudering van een taal als je mensen afsluit van hun traditie. Het is een oeroude pedagogische fout om te denken dat je het altijd goed doet als je op het niveau van het kind gaat staan. Dan leert het kind namelijk niets. Dat is de essentie van de zaak.

De heer **Devoldere** stelt dat het helemaal niet zijn bedoeling was om als een oude Stalinist te geloven in planeconomie of in grote maakbaarheid van de samenleving en dat de teneur van zijn boodschap was: plus est en vous. Het zou onheus zijn om van de Taalunie het niveau van de Académie Française te verwachten. De geschiedenis is hier heel anders verlopen. De Taalunie is niet of nauwelijks bekend in Nederland en als het wel zo is, krijgt zij alleen het spellingsaudium over zich. Dat is heel unfair maar wel een feit.

De heer Devoldere wil de opmerking over de ondertiteling die hij volledig onderschrijft, samenbrengen met de opmerking over het binnenhalen in de Grondwet van het Nederlands als de taal van Nederland. Men moet geloven in symbolisch kapitaal en symbolische momenten. Het is soms heel belangrijk om iets symbolisch te zeggen en in die zin de incarnatie te zijn van een symbolisch goed, namelijk de taal. Hij kan zich voorstellen dat je als Taalunie de ondertiteling van elkaars fictieseries eigenlijk overbodig vindt en zelfs contraproductief. Hetzelfde zou men kunnen zeggen over het opnemen van het Nederlands in de Grondwet. Natuurlijk zal dat niets veranderen, maar de mens leeft niet alleen van meetbare vooruitgang. Een samenleving, een cultuur leeft ook van symbolische representatie, van symbolische daden. De Académie Française speelt in de wereld van de Franse geletterdheid een symbolische rol. De Taalunie zou idealiter een soort incarnatie moeten zijn van het levende Nederlands in zijn continuüm, in zijn traditie, in zijn bestaan. De heer Devoldere beseft dat dit een droom is.

Hij wijst op zijn pleidooi over anders denken over norm en afwijking en blijft erbij dat de Taalunie naar buiten meer de inhoud dient te benadrukken dan

het verschil. Natuurlijk ligt de norm historisch in Noord-Nederland. Indien Antwerpen niet gevallen was, lag het in het zuiden van Nederland. Het Belgisch-Nederlands is ook volwassen geworden. Pas als men erin slaagt het belang van de Nederlandse taal uit te dragen, kan men zich variaties en afwijkingen veroorloven.

De **voorzitter** merkt op dat 25 april aanstaande een klein brainstormsessie zal plaatsvinden over de vraag hoe meer focus aangebracht kan worden in de werkzaamheden naar aanleiding van een notitie daarover van de heer Schinkelshoek. Bij die gelegenheid kunnen ook de punten worden meegenomen die vandaag ter sprake zijn gekomen: de eenheid, de verscheidenheid, wat precies de taak en functie van de Taalunie moeten zijn en hoe dat zich verhoudt tot de manier waarop de afzonderlijke Nederlandse en Vlaamse parlementen en regeringen bezig zijn met de Nederlandse taal. Op die manier zal het verder gaan.

De voorzitter stelt dat men met grote waardering en belangstelling heeft kennisgenomen van de diverse inbrengen en daarmee zeker zijn voordeel zal doen bij de toekomstige discussies.

Mevrouw **Van den Bosch** heeft geconstateerd dat iedereen op één lijn zit als het gaat om de zorg voor de taal en de gebruiker. In het nieuwe meerjarige beleidsplan van de Taalunie staat dat het de Taalunie gaat om de zorg voor de taal en de taalgebruiker. In de voorgaande periode is misschien wat te veel het accent gelegd op uitsluitend de gebruiker, maar het is wel degelijk de bedoeling om zowel naar de taal als naar de taalgebruiker te kijken. Normvormend is daarbij misschien minstens zo belangrijk als normstellend. Dit heeft de komende periode nadrukkelijk de aandacht als het bijvoorbeeld gaat om grammatica en om het hanteren van de taal en wel vanuit het perspectief dat het niet van bovenaf moet worden opgelegd, maar dat de activiteiten wel moeten bijdragen aan het vormen van een norm die aan de standaard ten grondslag ligt en waarmee vervolgens toch recht gedaan kan worden aan verscheidenheid. Er liggen veel raakvlakken. De Taalunie zal graag gebruikmaken van de aangeboden adviezen.

Sluiting 13.15 uur.